

TÓTH CSABA

A CSEMPESZKOPÁCSI TEMPLOM KÉPZŐMŰVÉSZETI ÁBRÁZOLÁSAI¹

Acsempeszkopácsi Árpád-kori templom kiemelt műemlékeink közé tartozik. Művészettörténetünk több mint egy évszázada tisztában van ennek jelentőségével,² tanulmányok, elemzések, összehasonlítások sokasága foglalkozik vele,³ mivel a képzőművészeti alkotások képisége meghatározó, azzal hatnak a nézőre. Nekünk most nem célunk, hogy ilyen irányban kutassunk tovább, minket most elsősorban az épület vizuális megjelenésének, látványképeinek képzőművészeti megőrkítése érdekelt: miként válik a gyönyörű, az arany metszés arányát idéző kis falusi templom műalkotások témájává, motívumává.

- 1 A tanulmány nem foglalkozik a templomról készült alkalmazott művészeti alkotásokkal (bélyeg – Magyar Posta, 1972; magyarázó ábra – Új képes történelem. Helikon Kiadó, 1996; CD grafika – Sebestyén Márta: Nyitva láttam mennyeknek kapuját, 2008; digitális rekonstrukció – Látvány-térkép, Árpád-kori emlékeink stb.), ugyanakkor néhány kiemelkedő iparművészeti alkotást beemelt a templommal kapcsolatos grafikák, festmények, érmek közé. Ugyancsak nem foglalkozik a templomról készült több száz, köztük néhány jelentős értékű fotográfiával sem, ez ugyanis egy másik tanulmányt érdemelne.
- 2 TURCSÁNYI: „A kapuzat talán érdekes lesz... Jobbról hiányzik az oszlop, fejét madáralak pótolja... A kapuzat fölött lévő csúcsponton festés nyomai látszanak. Belül semmi érdekeset nem találtam.” *Archeológiai Értesítő*, 1870. Bp. (MENDELE Ferenc idézi a *Tájak–Korok–Múzeumok Kiskönyvtára* füzet sorozat 500., a csempeszkopácsi Szent Mihály-templomról írt füzetében. Bp. 1994) Majd a Borovszky Samu által szerkesztett Vasvármegye kötet így írt róla: „Csempesz-Kopács ősrégi temploma a magyar-román építészeti emlékeknek egy eddigéig figyelmen kívül maradt képviselője. Keletkezési idejére nézve adataink nincsenek; a XIV. század első tizedeiben épülhetett... Apszisának, valamint a hajónak koronázó párkányai egyszerű, fogrovatos díszítést mutatnak. Csak a templom déli oldalán lévő, kissé megrongált mellékbejárat díszesebb.” In: BOROVSZKY Samu: Vasvármegye. Bp. 1898. 29. old. (Magyarország vármegyéi és városai) A templom első említése 1342-ben történik „Kopach-i szent Mihály” plébániaként Kálmán győri püspök levelében, ami megállapítja a vasvári káptalan prépostjának fizetendő dézsma-negyedet. In: KÓTA Péter: Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről (1212–1526). Szombathely, 1977. 41. old.
- 3 SZŐNYI Ottó: „Egy nyugat-magyarországi magyar falunak középkori (XIII. század első fele), román stílusú temploma... A torony egy négyzetes alaprajzú hasáb, melynek alsó részét nem törli át nyílás, felső végén két sorban egymás felett félköríves, közbülső oszlopokkal két félre osztott ikerablakok díszítik. Egyszerű gúlasisakja kitűnően illik hozzá. A hajó majdnem négyzet alaprajzú, lapos mennyezetű, nyeregteje alatt téglából épített félköríves, konzolos fríz vonul végig a falon, ehhez igen közel, tehát jó magasan két félköríves, ki-befelé táguló ablak töri át. A déli hajóoldalnak nagy része a kedves román kapu. Építménye kissé kiszőklik a falsíkból és háromszögű orommal van koronázva. Ebbe van belevágyva a kapu béléte és félköríves timpanonjának kerete.

1. kép. Károlyi Antal (tus, papír) 1927; 2. kép. Hatos Csaba (tempera, farost) 1976

Az első ábrázolás alkotója a kopácsi születésű Ybl-díjas építész, Károlyi Antal (1906–70), akinek ez a grafikája a József Nádor Műszaki Egyetem Építészkarának *Megfagyott Muzsikuskus* című kiadványában jelent meg 1927-ben.⁴ A Kós Károly grafikáit idéző posztszecessziós alkotás a templom déli homlokzatát ábrázolja a táji környezettel, erős dekorativitással, a vonalak, foltok hangsúlyozásával. A grafika hűen visszaadja a templom arányos és szép hármast (torony, hajó, szentély) tagolódását. A torony zömökebb a valóságánál, ettől kicsit várszerűvé válik az épület, ami a középkori templomaink esetében indokolt-

A bételt függélyes tagozatát az ivestől indarészes vállkő választja el. A bételt különben háromszögű fogak kettős sorával van díszítve, amely motívum bizonyára a jáki templom portáljáról van kölcsönözve, és végső elemzésben normandiai eredetű. A timpanont pálcátágok keretezik, és mezejében hármast karéjos keretben az Isten bárányának reliefe van. A karélyokon kívüli teret finom indadisztimény tölti ki. A félköríves alaprajzú és kúptetővel fedett szentélyapszison fogrovasos fríz látunk. Ablaka közepén félköríves és a templommal egykorú, a másik ablakot később vágták bele. Gyönyörű a templom leírt részeinek különféle, hátrafelé csökkenő magasságából adódó ritmusa.” In: LUX Géza: Régi magyar templomok. Bp. 1934. 222. old. – „Erről a templomról is csak kevesen tudnak, pedig műtörténeti fontossága abban mutatkozik meg, hogy déli oldalkapuja a jáki főkapu mintájára készült, persze szerényebb méretekben, és egy Jákon tanult, de szerényebb képességű mester keze munkájából. A kapu timpanonjában lévő Isten báránya faragvány mintája ugyancsak Jákon látható, az apátsági templom déli és a centrális Szent Jakab kápolna kapujában. A csempeszkopácsi templomocska egyébként igen szerény méretű, a jellegzetes falusi román templomok mintájára készült; tömege három részből, a magasra törő ikerablakos toronyból, az alacsonyabb nyeregtetős hajóból és a hozzá csatlakozó félköríves még alacsonyabb szentélyből áll. Ez épületrészek korát a párkány alatt húzódó gyámkősoros párkány igazolja.” In: *Magyar Építőművészet*, 1943/5. 117. old. – „A Vas megyei kis falu egyhajós, homlokzati tornyos temploma a XIII. század közepén épült, a jáki templomon dolgozó műhely részvételével. . . A közelmúltban gondosan restaurált templom román kori falusi építészetünk talán legszebb emléke.” In: DOBOS Lajos – KRISZT György: *Magyar Műemlékek. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata*, Bp. 1972. 203. old. – „A XIII. sz. közepén a jáki templomot építő műhely részvételével emelték a félköríves szentélyt és a téglalap alakú hajót, néhány évvel később a tornyot.” In: GETHON István: *Magyarország művészeti emlékei*. Corvina Kiadó, Bp. 1974. 372. old. – „A falu temploma a románkori falusi kis-templomok egyik legértékesebb gyöngyszeme. Az elmúlt hét évszázad alatt – annak ellenére, hogy sok viszontagságot élt át – a legeredetibb arányaiban maradt fenn. Az isteni gondviselésen kívül talán annak is köszönhető, hogy így maradtott fenn, hogy az elmúlt évszázadok alatt nem növekedett különösebben a falu lélekszáma.” In: HENCZ József: *A csempeszkopácsi román kori r. k. templom*. In: *A 200 éves szombathelyi egyházmegye emlékkönyve*. Szombathely, 1977. 463. old.

4 Hálás köszönet az építész leszármazottainak, Károlyi István építésznek és dr. Károlyi Mária régésznek, akik segítettek a megjelenés meghatározásában. Az építész szülőháza ma is áll Csempeszkopácson, örökösei emlékmúzeumot szeretnének létrehozni benne a kiemelkedő életművet létrehozó építésznek, akinek nem mellesleg legalább olyan jelentős az elméleti (művészettörténeti, művelődéstörténeti) munkássága is.

nak is mondható. Az is jól látható a rajzon, hogy a hajót a szentélytől egy tűzfal választja el, amit az 1961–66 közötti restaurálásakor elbontottak. Valamint arról is tudósít a mű, hogy a szentély déli falába még nem nyitottak ablakot, tehát ez csak később történt. Károlyi Antal grafikája esetében nem csak az első képzőművészeti ábrázolással van dolgunk, hanem az a templomról az első publikált kép is. (Károlyi Antal képzőművészeti tevékenysége jelentősebb a szokásos építész-rajzolásnál, későbbi novecentós rajzai is figyelemre méltók, a helyi művészettörténeti kutatás számára tehát jövőbeni feladat az értékelése.)

Hatos Csaba (*1942) közel fél évszázaddal későbbi festménye emlékkép, tehát a művész nem törekedett azon a templom arányainak, karakterének pontos visszaadására.⁵ A templom körüli Árpád tér kis falusi házai, a templomot megkerülő út, a déli homlokzat előtti fa így is megidézi az egykori látványélményt.⁶ Hatos Csaba életművében ez a festmény szintén korainak számít, hisz nincs még egy évtizede, hogy a Pécsi Tanárképző Főiskolán diplomát kapott, tehát épp ezekben az években alakult ki sajátos látomásos, meszeszerűen költői, képi világa. Emlékezőfestészeté álmokképekhez is kötődik, így műveiben mind az emlékképek, mind az álmokképek felülírják a ráció törvényszerűségeit, szabályait. A festő különös, szinte egzotikus színvilága ezt a hatást csak fokozza, felerősíti. (A Vasi Műhely alkotóinak képszemlélete, látásmódja ebben az évtizedben még sok rokonságot mutat egymással. Geszler Mária, Hatos Csaba, Simon Iván, Szokolszky Miklós és Várnai Valéria művei szinte testvérei egymásnak, hasonló témák, motívumok jelennek meg ekkori műveiken.)

Talán Hatos Csaba festménye terelte rá a szintén Vasi műhelyes Marosfalvi Antal (*1938) figyelmét a csempeszkopácsi templomra, aki rá egy évre két képet is festett róla.⁷ Ezen a képen Marosfalvi Antal immár szinte topográfiai hűséggel adja vissza a kis dombra emelt épületet, műemlékileg részletes és aprólékos megjelenítésben.⁸ A festő később a megnyíló Szombathelyi Képtár restaurátora lesz, tehát ez a fajta aprólékos megfigyelő- és ábrázolókézsége már ekkor jelen volt munkásságában. Marosfalvi Antal festészetében épp ebben az időben változáson megy keresztül, a figurativitás absztrakciós átalakulásait éli meg, azon belül is egy líraibb, konstruktivistább irányt vesz fel. Ezen a festményén pl. a templom bejárata előtti járóköveket függőleges síkban, kiterítve ábrázolja, mint hajdan a kubisták, így vegyíti a képsíkokat és ábrázolási rendszereket. Marosfalvi festményén a templomtorony aránya Károlyi Antal rajzához képest épp ellenkező torzításon esik át, ő inkább karcsúbbá teszi azt, ami így szinte gótikusnak hat. Ezekben az években Marosfalvi festményei erősen gobelinszerű hatást keltenek. Ezt a művét is el tudnánk képzelni kárpitban.

Ozsvári Csaba (1963–2009) diplomamunkája, igaz, nem a templomot ábrázolja, viszont a templomra készült, és mivel kiemelkedően jelentős alkotás, bevettük a tanulmányunkba. A fiatalon elhunyt, poszthumusz Magyar Örökség-díjjal kitüntetett ötvösművész életműve ezzel a munkájával indult. „Én vagyok az ajtó: aki rajtam keresztül megy be, üdvözülni...” (János 10,9) Ez a mottója Ozsvári Csaba rézdomborításának, amit épp a templom kapujának pontos méretében készített el. „Diplomamunkám a csempeszkopácsi rk. templom domborműves kapujának megtervezése és elkészítése volt.”⁹ „Első nagy műve, diploma-

5 A festmény reprodukcióját a IX. Vasi Műhely kiállítás katalógusa közölte.

6 A festőművész lakóhelye, Vép és Csempeszkopács 15 km-re van egymástól.

7 Pozsonyi János (1933–2008) festőművész 1972-ben festett először egy-egy olajképet a jáki és az egregyi templomokról, a Vasi Műhely tagjai közül tehát ő indította a sort ebben a témában. Marosfalvi Antal első festménye még látvány után készült a helyszínen, később Dr. Richnovszky Andor (1932–93) malakológus vásárolta meg, sajnos fényképet nem tudunk közölni róla.

8 A kép később a Magyarszombatfai Kerámiagyár tulajdonába került.

9 OZSVÁRI Csaba: Curriculum Vitae – Ozsvári Csaba ötvösművész. (Katalógus.) Bp. 2001. 47. old.

munkája is egyik legszebb Árpád-kori falusi templomunk (Csempezkopács) domborműves bronz kapujának elkészítése volt 1987-ben. E monumentális művének eszmeisége, formakincse és díszítettsége teljesen eredeti és egyúttal szimbólum értékű is... Ez a templomajtó nyitánya lett műalkotásai sorának, amelyet röviden így lehet jellemezni: krisztocentrikus művészet.”¹⁰ „A diplomamunka témája nagyon szép álom és terv volt, de sajnos anakronizmust tartalmazott, egy kiemelten védett műemlékre akkor a Műemléki Felügyelőség nem engedélyezett felhelyezni egy ilyen bronzkaput, bármilyen szép is volt... Igazából ebben a munkájában találta meg azt, amit már korábban is keresett, de most érezte meg ennek varázsát, kegyelmi ajándékát.”¹¹

A kapu öt vízszintes mezőre osztott, alulról indul a teremtéstörténet (Paradicsomkert) életfája, amely a középső vékonyabb vízszintes sáv kivételével minden mezőt áttör, egész a legfelső képmezőig, az üdvösségtörténet életfájáig, Jézus keresztfájáig. Így lesz az ószövetség életfája azonos az újszövetség életfájával, a kereszttel. A mű stílusában még Engelsz Józsefnek (1928–2009), főiskolai mesterének munkásságához¹² kapcsolódik, Ozsvári Csaba csak későbbi műveiben fordul a népvándorlás-kori és koraközépkori ornamentális és figurális motívumokhoz, melyeket egyéni módon ötvöz munkáin. A diplomamunka a helybeli Pungor Zoltán Helytörténeti Múzeumba került a művész ajándékként, és ma is ott látható. Időközben dr. Márfi Gyula veszprémi érsek hivatalosan is elindította a Vatikánál a szentség hírében élt ötvösművész boldoggá avatási ügyét, ami miatt teljesen új színben tűnik fel ez a korai alkotása. Ennek fényében a korábbi hivatalos tiltó döntés felülvizsgálata megfontolandó, hisz lehet, hogy zárándokok sokasága fogja majd keresni a művét Csempezkopácscon.¹³

A Munkácsy-díjas Nagy Judit iparművésznék (*1954) a déli kaput ábrázoló, páratlanul szép gobelinje a milleszázadévi „Szövött himnuszok” kiállításra készült.¹⁴ „Őt magyar kaput terveztem a kárpitomba, amelyek számomra a történelmünket jelképezik. Együtt olyanok, mint a képregény. Elmesélik, hogy Magyarország kelet és nyugat kapuja. Tudatják, hogy itt mindenki elmondhatja magáról, hogy a kapuk tövében született. Csodálatos, hogy annak ellenére, hogy ez az ország mindig »átjáróház« volt, még mindig itt vagyunk, megvagyunk, mindent túléltünk... Ez a kárpit az én ünnepi textilfelajánlásom, ahogy a régi korok asszonyainak szövött-hímzett textiljei is azok, egy-egy nagy esemény alkalmából. A felső kapu a csempezkopácsi román kori templom bejárata – örök emlékezésül a kereszténység felvételének.”¹⁵ „A kapuk soronkénti elosztása: 1+2+2. Ennek a kapu együttesnek koronája a XIII. századi román stílusú, csempezkopácsi kis templom bejárata. Provinciál

10 SZILÁRDFY Zoltán: Gondolatok Ozsvári Csaba művészetéről – Ozsvári Csaba ötvösművész katalógusa. Bp. 2001. 54. old.

11 A szerző gondolatai a *Szerette az Egyházat – portré Ozsvári Csabáról* című könyvben olvashatók. Családok a Családeért Egyesület kiadása, Óbudavár, 2016. 18. old.

12 A Munkácsy-díjas Engelsz József és Ozsvári Csaba szemlélete a diplomamunka konzultációk során harmonikusan összecsiszolódtott, kölcsönösen hatottak egymásra. Engelsz József munkássága ez után fordul a szakrális témák felé, amely terület korábbi életművének koronáját jelenti. (Pl. a répcelaki templom stációképei és oltár-keresztje.)

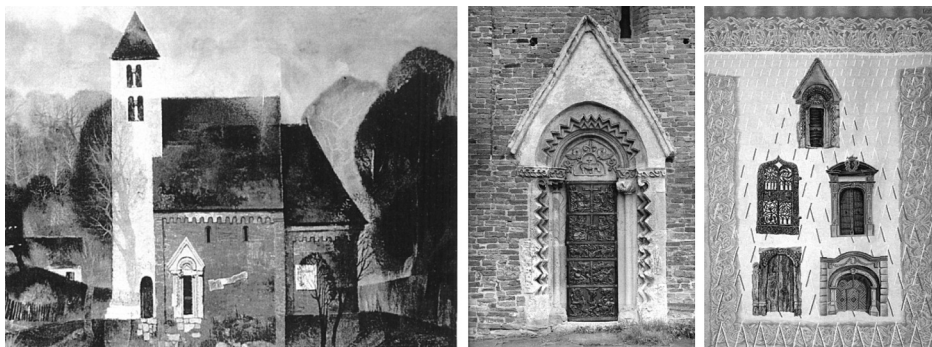
13 Nyilván ez esetben már nem az eredeti dombormű felhelyezése lenne a cél, hanem annak egy hiteles (öntött) másolata kerülne fel, így végre beteljesülne a művész eredeti elképzelése.

14 A kiállítás a felújítás előtt álló budavári Sándor Palotában volt. A mű (az Iparművészeti Múzeum tulajdona) a Szombathelyi Képtárban is ki volt állítva 2015-ben „A magyar gobelin 100 éve” című kiállításon.

15 DVORSZKY Hedvig: Műtermi meditáció (interjú a művésszel) – Nagy Judit katalógusa. Bp. 2014. 16. old. Ebben található az alkotás legjobb minőségű reprodukciója, mi is ezt használtuk.

gótikus ez a kapu, fölül hegyes szögű timpanonnal, ebben félkörív, a két kőből való kapufélfán és az íven végigfut egy normann-román farkasfog motívum, a lunettában organikus kő mustra.”¹⁶

Az alkotó a textilbiennálék kapcsán került kapcsolatba Szombathellyel, illetve Vas megyével.¹⁷ A nagyméretű (240x175 cm) gobelin középső mezőjében öt történelmi kaput látunk, melyek közt az első, legfontosabb helyen a csempeszkopácsi templom kapuja. Palmetta-mintás, szalagfonatos bordűr veszi körül a kapukat, ami szintén a múltba viszi vissza a néző gondolatait. A csempeszkopácsi templomkapu díszoromzatából, vimpergájából, háromszögben záródó párkányainak vonalaival párhuzamos, sugaras, egymást keresztező vonal-raszter (esőt és talán könnyeket imitálva) árad szét és fedé el az alatta lévő kapumotívumokat. A kapuk az ősidőktől kezdve az otthon, a haza jelképei, szimbólumai. Nagy Judit munkája esetében a csempeszkopácsi templomkapu a lélek otthonát is jelenti, vagy ahogyan a helyi gyökerekkel rendelkező Sebestyén Márta éneklí egyik lemezén: „Nyitva látom menyneknek kapuját...”¹⁸

3. kép. Marosfalvi Antal (olaj, farost) 1977; 4. kép. Ozsvári Csaba: Csempeszkopácsi kapu (rézdomborítás) 1986–87; 5. kép. Nagy Judit: Himmusz-kapuk (gyapjú, gobelin) 1994–96

Módy Péter (*1965) szobrászművész készítette el 2000-ben a csempeszkopácsi templom mellé, az Árpád térre az „Eleink” című szoborkompozícióját, ami a templom hármastagolódását (torony, hajó, szentély) ismétli meg, egy honfoglaló család, apa, anya és gyermekük alakjában. Sajnos nincs olyan nézet, ahol a templom és a család-szobor aranymetszést idéző, lépcsős tagolódása együtt látható, holott a nagyszerű köztéri alkotás egyértelműen a templomra rimel, a torony, a hajó és a szentély egymásba kapcsolódását ősi tartalmával ruházva fel. Az Anyaszentegyházat megjelenítő, a családi és vallási identitást egymásra vetítő plasztikai gondolat méltó a kereszténység felvételének történelmi évfordulójához. Itt tehát a templom vizuális megjelenítésekor szimbólumokkal kitágított jelenséggel állunk szemben. A nagyméretű mészköszobor a közép-ázsiai kunbabák formavilágához nyú-

16 FRANK János: Himmusz-kapuk – Nagy Judit katalógusa. Bp. 2014. 70. old.

17 1978-ban a Velemi Textilművészeti Alkotóműhelyben is dolgozott. – A kísérleti textil (konferencia), 2015. 10. old. (A Szombathelyi Képtár katalógusai)

18 Lásd az 1. lábjegyzetet!

lik vissza, ami a magyarság keleti eredetére utal.¹⁹ (A kun gyökerekkel bíró Györfi Sándor szobrászművész fordult még a kunbabák világához a kortárs magyar képzőművészetben.)

Módy Péter egy másik munkájában, a „Csempeszkopács díszpolgára” érmén felhasználta a templom Agnus Dei kapudomborművének motívumát. A bárány körüli hármas karéj arányait kicsit átalakította. Az érme másik oldalán a templomot örökítette meg délkeleti oldalról. Az aranymetszésű épület aránya körformába foglalva a teljesség, a mindenség harmóniáját sugallja. Ezt a hatást még fokozza a Nap és Hold ábráival, ami már a Szentkorona keresztet tartó „pantokrátor” tűzzománc-ábrázolásán is megtalálható, de más családi címerekben és a székely zászlón is.²⁰ Az érme faktúrája szinte Vincent van Gogh festményeinek ecsetkezelését idézi, sőt az egész úgy hat, mintha az Auvers-i templomról készült festményének (1890) lenne egy dombormű-adaptációja.

6. kép. Nagy Judit: Himnusz-kapuk (részlet); 7. kép. Módy Péter: Eleink (mészkö) 2000;
8. kép. Módy Péter: Csempeszkopács díszpolgára érme (bronz) 2006

Tóth Lívია (*1964) iparművész éveken át foglalkozott a hun–avar, honfoglalás- és kora középkori ornamentális díszítéssel, annak motívumaival, ezek szimbólumvilágával, mitológiájával. Doktori dolgozatát is ebből írta 2010-ben. „A nemez megkövetelte tőlem a sztyeppe kultúrák rátétes motívumkincsének vizsgálatát. Szkíta, hun, avar, honfoglalás-kori, románkori, erdélyi székely-kapukon még fellelhető motívumokkal foglalkozom. Az egyes motívumok bennem új értelmet nyernek, sokszor irodalmi kapcsolatokat fűzök hozzájuk. A pozitív mágia szerepét vallom, ha egy motívumot nem hagyunk feledni, akkor akár hosszabb-rövidebb időkihagyás után is képes feltámadni, ahogy a reformáció idején tette ezt ősi hitünk. Különösen szeretem a griff, sárkány, kígyó, szarvas, táltos motívumokat. Lehe-

19 A tanulmányban szereplő azon alkotók rövid életrajzát, akik a *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon*ban nem szerepelnek, lábjegyzetben közöljük. Módy Péter 1991-ben diplomázott a Képzőművészeti Főiskola kőszobrász-restaurátor és tanár szakán. Ezt követően tanított a Nyíregyházi Művészeti Középiskolában (1990–91) és a Budai Rajziskolában (1992–2003). Restaurátorként többek közt dolgozott a Budapesti Történeti Múzeumban, a Pannonhalmi Apátságban, az Aquincumi Múzeumban, a Magyar Nemzeti Múzeumban a Magyar Nemzeti Galériában, a Debreceni Déri Múzeumban, a budapesti Gresham- és New York-palotákban, a vajai kastélyban és a magyar parlamentben. 2010-ben Forster Gyula-díjban részesült. Lásd még: *Vasszécsenyi Múlt-idéző* 2017. 6., különszám. Módy Péter szobrászművész köztéri alkotásai. (1–8. old.)

20 Ezzel is a templom Árpád-kori múltját hangsúlyozza.

tetlen a népi díszítőművészetről bármit is mondani, ha nem foglalkozunk a jelek, vagy más-képp motívumok jelentésének megfejtésével, magyarázatával.”²¹ Tóth Livia a csempeszko-pácsi templom kapudomborművének sárkányait kicsit átalakítva két nagyméretű, monumentális munkájában (*Hun életfa, Himzett*) is felhasználta. A sárkányok, griffek, orosz-lánok őrző-védő funkciója több ezer éves múltra tekint vissza, és az Atlanti-óceántól a kínai nagy falig több kultúrában is fellelhető. (Csempeszkopácson egyértelműen Isten bárányát védik.) A kereszténység gyökerei mélyen a kereszténység előtti kultúrákba ereszkednek, Tóth Livia műveiben ezt is kutatja, illetve ábrázolja.²² A textilművész a szomszédos Vas-szécsenyhez kötődik, így férjével, Módy Péter szobrászművésszel együtt szoros a kapcsola-tuk Csempeszkopáccsal is.²³

9. kép. Módy Péter: Csempeszkopács díszpolgára érem (bronz) 2006; 10. kép. Tóth Livia: *Hun életfa* (gyapjú, nemez) 2008; 11. kép. Tóth Livia: *Himzett* (gyapjú, nemez) 2008

Krenner-Tóth Katalin (*1988) akrilfestménye a templom tömegét és táji környezetét foltszerű dekorativitással adja vissza.²⁴ A választott alacsony horizont miatt a templomdomb kicsit el is takarja az épület lábazatát. Pasztellszínekben, oldott ecsetkezeléssel, frappánsan idézi meg a látványt. A déli kapu timpanonjának formáját ismétli meg a háttérben lévő pa-rasztház fehér tűzfalában. A fák sziluettje is mindkét oldalt szimmetrikusan ismétli egymást, mint a templom kapudomborművének sárkányai, „őrzik a templomot”.²⁵ (Krenner-Tóth Katalin 2010-ben szintén megfestette az egregyi templomot.)

21 Tóth Livia portfoliója. Veresegyház, 2012. 2. old.

22 A templomban a már említett felújításakor egy római kori sírkövet találtak a hajó járószintje alatt, ami jelenleg szintén a helyi Pungor Zoltán Helytörténeti Múzeumban található, tehát mint a szombathelyi Szent Márton temető esetén, itt is feltételezhető, hogy az ókori temetőt tovább használták a középkor során.

23 Lásd még: *Vasszécsenyi Múltidéző*, 2017. 3. különszám – Tóth Livia a Magyar Művészeti Akadémia nem köz-testületi tagja. (1–8. old.)

24 Krenner-Tóth Katalin mindennap ezt a nézetét látja a templomnak, mivel az Árpád térre építették családi há-zukat.

25 Krenner-Tóth Katalin a Nyugat-magyarországi Egyetemen 2014-ben szerzett diplomát vizuális és környezet-kultúra – biológia tanár szakon. Művei 2009-ben és 2013-ban is szerepeltek az OMDK-án. 2017-ben Kiss Sándor-díjban részesült. Önálló kiállítása volt 2008-ban a Hévízi Múzeumban, 2011-ben és 2017-ben a szom-bathelyi Vitalitas Galériában, és 2013-ban a szombathelyi Művészetek Házában. Lásd még: *Vasszécsenyi Múlt-idéző* 2017. 2., különszám – A Kiss Sándor-díjas Krenner-Tóth Katalin (1–8. old.)

E sorok írja, Tóth Csaba (*1959) festőművész szénrajza a templom nyugati oldalát ábrázolja, amikor a torony szinte teljesen takarja a hajó tömegét. A ferde vonal-raszterre épülő grafikai ízű rajz, kicsit Aba Novák Vilmos nagyvonalú, kubisztikus, konstruktivista látásmódjára emlékezteti a nézőt. A templom körüli fák csak sejtetve vannak, a lombkoronát jelképező ferde vonalrtegek idő- és térdimenziót is jelölnek egyszerre. A rajz erőteljes függőleges vonalai az égbe-törekvést fejezik ki. A templom így válik kapocsá ég és föld között. (Tóth Csaba 2017-ben Marcaliban megrendezett „Isten és a világ” című kiállítása nagyrészt a templom mint Isten háza, mint az Anyaszentegyház liturgikus színtere, az áldozathozatal, az oltáriszentség átváltozásának mindig megújuló helyszíne gondolatát járta körül.)²⁶

Varga Bernadett (*1963) iparművész a Vasszécsenyben élő Tóth Csaba festőművész felesége, így mindketten közel érzik magukat a szomszédos Csempeszkopácshoz. Varga Bernadett akvarellje északról ábrázolja a templomot, a kép fontos kompozíciós eleme a lépcsősor, ami a templomdomb magasabb szintjét köti össze a járószinttel.²⁷ Módy Péter dombozművéhez hasonló rövidülésben ábrázolja az épületet, csak épp ellenkező oldalról. A hármas, lépcsőzetes tagolás, különösen a tetők ritmusában itt is képalakotó elem. (Varga Bernadett legújabb gobelinje egy képzeletbeli gótikus katedrális ábrázol, tehát a templom motívum számára is nagyon fontos, amivel a keresztény identitásunk fontosságát ki tudja fejezni.)

12. kép. Krenner-Tóth Katalin (akril, papír) 2011; 13. kép. Tóth Csaba (szén, papír) 2012;
14. kép. Varga Bernadett (akvarell, papír) 2013

Tóth Csaba krétarajza ismét csak a templom déli homlokzatát örökíti meg, egészen nagy képkivágásban, kicsit Károlyi Antal grafikájának kompozícióját idézve meg, ami mindkét esetben a távoli nézőpont eredménye. (Tóth Csabát korábban is érdekelték az egyházi műemlékek, a budaörsi kálváriáról 1979-ben három olajfestményt is készített, 1981-ben

26 Az „Isten és a világ” címet Joseph Ratzinger azonos című könyvétől kölcsönözte (Szent István Társulat, Bp. 2004). Másutt Joseph Ratzinger, a későbbi XVI. Benedek pápa ezt írja a templomról: „Isten háza az ember igazi háza... Csak utána kell gondolnunk egy pillanatra: milyen lenne Európa, ha egyszerre kiszednék belőle minden templomot. Hasznát hajtó dolgok pusztájává válnék, amelyben elállna a szívünk verése. A föld lakhatatlanná válik ott, ahol az emberek csak maguk akarják lakni... Egyetlen templomépületnek sincs örök élet ígérvé, egyik sem pótolhatatlan; mindegyiket elveszítjük, ha kialszik az erő, amely igazolja életét.” RATZINGER, Joseph: A mustármag reménye. Prugg Verlag, Eisenstadt [Kismarton], 1979. 111. old.

27 Varga Bernadett is megfestette az egregyi románkori templomot, sőt egy linómetszetet is készített róla. Lásd még: *Vasszécsenyi Múltidéző*, 2017. 1., különszám – *Egy miseruha, és ami mögötte van* (1–8. old.)

pedig a kiscelli kálváriát örökítette meg. Ugyanebben az évben a budaörsi temetőkápolnáról is két képet festett, majd a mesteri templomot festette meg. 1987-ben az egregyi templomról ő is készített egy szénrajzot és egy olajfestményt. A lipárti templomról és a budaörsi temetőről is több munkája ismert.)

Tóth Magdolna (*1997) is az egregyi templomot festette meg először (2013), aztán a csempezkopácsit.²⁸ A fiatal alkotó több alkalommal dolgozott a Vasszécsenyi Plein Air Művésztelepen, a csempezkopácsi templomról készült festménye is egy plein air alkotás, amin plasztikusan jeleníti meg a kis falusi templomot a természeti környezetben. Kicsit esetlennek, elhagyatottnak, „vidékieknek” ábrázolja az épületet. A festményén Varga Bernadett képeéhez hasonlóan a templom északi oldalát látjuk.

15. kép. Tóth Csaba (kréta, papír) 2013; 16. kép. Tóth Magdolna (akril, karton) 2017

A művészettörténetben nem ismeretlen jelenség, hogy híres műemlékek ihlető forrásai lesznek későbbi korok műalkotásainak. Elég, ha csak Constable (1776–1837) salisbury-i katedrálisról készült képsorozatára, Camille Corot-nak (1796–1875) a chartes-i katedrálisról festett művére, Claude Monet (1840–1926) híres, a roueni katedrálisról készített képciklusára, vagy Albert Lebourg (1849–1928) és Albert Marquet (1875–1947) a párizsi Notre Dame-ot ábrázoló festményeire, Maurice Utrillo (1883–1955) középkori francia templomokat ábrázoló képeire utalunk. A párizsi Notre Dame-ot Perlott-Csaba Vilmos (1880–1955) is többször megfestette, de a vasi festők közül V. Tóth Lászlónak (1930–2001) is több műve készült róla. Nagy B. István (*1933) egy egész ciklust szentelt a zsámbéki templomnak, évekig legfontosabb témája volt festményeinek.

A művészet mindig romantikus érdeklődéssel fordult az elmúlt korok emlékei iránt, a festők, grafikusok kedvelték az ódon épületek (kastélyok, várak, tanyák) ábrázolását, ezen belül a templom mindig különleges kihívást jelentett számukra.

28 Tóth Magdolna jelenleg a Pécsi Tudományegyetem szobrász szakos hallgatója. 2017-ben a szomszéd településen átadták első köztéri alkotását, dr. Tóth Jenő szalézi szerzetes tanár, egykori vasszécsenyi plébános bronz domborművét. Lásd még: *Vasszécsenyi Múltidéző* 2018 1., különszám – Tóth Magdolna képző- és iparművészeti alkotásai (1–8. old.)

A csemeszkopácsi templom a Vas megyei műemléktemplomok ábrázolásai közt nincs „dobogós helyen”, hisz ezt a „toplistát” toronymagasan a szombathelyi székesegyház vezeti, melyet közel félszáz alkotás örökít meg. Ezt talán a jáki templom követi (kiemelten Csonka Ernő és V. Tóth László festőművészek alkotásai), majd a kőszegi Jézus szíve-templom és a kőszegi Kálvária-templom következik, elsősorban is Lelkes István (1908–2000) és V. Tóth László festőművészek munkái kapcsán.

A csemeszkopácsi templom aurája, különleges vonzereje is ihletője lett több nagyszerű műnek. A hozzá kapcsolódó képző- és iparművészeti alkotások egy része kiemelt jelentőségű, ennek ellenére azonban nincsenek benne a köztudatban. (Sajnos az előbb említettek sem.)

Összegezve témánkat, szűkebb pátriánk műemléki templomairól készült képzőművészeti alkotásokból bármikor egy nagyobb tematikus kiállítás is rendezhető, itt most ennek az elképzelt kiállításnak egy kisebb fejezetét mutattuk be, azzal a szándékkal, hogy magára a témára ráirányítsuk a figyelmet, hiszen a templomok és a róluk készült képzőművészeti ábrázolások európai identitásunk fontos részét képezik, és korunkban nincs sürgetőbb feladatunk, mint ezen identitásunk újrafogalmazása.